

L'Estiuada

Periòdic Nacionalista

Sorfirà cada divendres durant l'istiu.

Redacció y Administració: Crrer de Vic, 9

Any V

Sant Hilari Sacalm, 15 Septembre de 1912

Núm. 60

Travall meritori

Díes passats deiem qu'el veterina ri havia comensat una col·lecció zoològica comarcal. Y donavem aquesta *nova* ab tota la satisfacció y ab tot l'amor ab que deu esser recollida y secundada. Avui devem afegir que l'il·lustrat mestre don Ferrán Cid ve treballant en la formació d'una col·lecció de plantes de Sant Hilari. El señor Cid ab aixó logra una finalitat pedagògica y al ensemps fa un treball excel·lent pera la cultura y el bon nom de la nostra vila.

Te ja recollits alguns exemplars ajudantli en aixó, com es natural, els nois de l'escola. El carinyo qu'el nostre volgut amic posa en totes les seves coses ens fan creure que no deixarà aquesta bella feina arribant a catalogar, sino totes, al menys l'immensa majoria de les plantes d'aquesta comarca. Lo qual ajuntat ab la col·lecció zoològica tindrà un valor extraordinari venint a ser una base forta pera arribar a la formació d'un Museu comarcal de les Guillerfies a Sant Hilari.

Ja no cal dir per aixó que aquesta idea hermosíssima ha de ser obra de paciència, temps, y sobretot d'aquell amor qu'en totes les coses se deu posar. Nosaltres apuntém aquest esperansador inici pera que tothom ne vegi el seu gran valor, pró es per demés dir que l'obra de molta durada s'ha de dur a cap sense precipitacions pró ab molta fé per els que hi posin el seu esforç, abnegat y quiet.

L'Assamblea de Tarragona

Aquesta reunió de tots els catalanistes en acte de germanor tindrà conseqüències trascendents pera la Patria. Ella no sols demostrarà l'amor de tots a Catalunya sino que mostrarà ben palèsament, que per damunt de tot hi posém l'aspiració catalanista.

La base única dels partits catalans y dels credos polítics a Catalunya ha ser forçosament el catalanisme. Del contrari tota regeneració y tot progrés ha de ser una cosa buida y insubstancial. Sense la realitat que s'ens posa al davant de la nostra nacionalitat tot impuls per lo antinatural y artificio de ser buit y xorc.

Així el catalanisme es el primer graó en l'escala del progrés, es el sustentàcul de totes les aspiracions humanes. Primer cal estimar y conèixer lo propi, cal desentrotllar la propia individualitat, cal enrobustirla perque encarnin un avens. En definitiva el catalanisme es la regeneració més forta y colossal perque millora al poble, fa conscient al poble, va de baix a dalt. Y el catalanisme al volguer reconstruir l'ànima catalana y ferli realitzar la seva potencia distintiva compleix un ideal grandíssim y excels, encen una llum a l'humanitat, li don

un element de vida, enrobusteix tot el viure col·lectiu mundial.

Per anar endavant un deu haver de ser fort ben fort y Catalunya es una individualitat per la seva llengua, dret, caracter, cultura, historia. Te totes les característiques d'una nacionalitat.

L'Assamblea de Tarragona acabarà d'afirmar la nostra fe y la nostra base segura pera caminar dignament y fermament.

DESPEDIDA

Uns dels moments més tristos de la vida, es aquell en que'ns despedim de quelcom volgut; l'adeu, eixa expressió simbòlica d'un desentllàs, de la perduda d'alguna cosa que 'ns era agradable, deixa en els nostres cors fel de tristura y fa neixre l'anyorament, qu'es buidor y melangia.

Contempleu en la mar tranquila la nau que ha de portar a l'emigrant a terres llunyanes, y veureu com l'adeu de despedida vos enterneix el cor; observeu la natura flagellada y malmesa per la tempesta y aquells restos de mort y malheuransa vos farán sentir trist, car semblan l'adeu de la natura floreixent y riallera.

Més no es sempre trist l'adeu de despedida.

Mireu la terra, quan després la cullita mostra les seves entranyes desgarrades per la reia, aquells camps rosos, avans plens de vida y hermosor, son ara despallats de tot encant, mes al contemplarlos, no causan pas tristesa. Sota la terra, el grà fecond qui brota de l'espiga germina lentament, y vá creixent, creixent, durant l'invernada, per apareixre més tart, curull de vida nova, trocat en rossa espiga.

Y en l'hora del sol morent, quan rogen el cel, l'astre brillant del dia s'amaga derreta la montanya, no sentim pas melangia per aquell adeu purpuric, car bé sabem que prompte retornarà, brillant y jove, després d'haver il·luminat altres regions de la terra.

Es l'esperansa la que pot endolcir l'últim adeu; es la fé en un prompte retorn de lo que anem a perdre, que al costat del sentiment, hi fa brillar un raig d'esperansa, qu'es riallera y aconorta l'esperit, puig ens diu que la separació no serà llarga, perque altre volta veurem apareixre lo qu'estimem.

Al donar la despedida a n'el benvolgut periòdic L'ESTIUADA no sento pas la tristesa de l'adeu, perquè sé que a semblantse del bon sembrador, ha extés pels cors dels homes el sement d'amor que germinarà durant l'invernada lentament, per donar fruits de patriotisme, qu'es pa del esperit, y a semblantse del sol, tornarà a sortir un altre any plé de vida y joventut, y al seu escalí, s'encoratjarán els tímids y granarà la florida, que ha fet apareixre en la nostra aimada comarca.

Per aixó al despedirme, sento vibrar dintre meu, no la tristesa, qu'es esteril, sino l'esperansa, qu'es símbol de feconditat y vida nova.

JOAN MON Y PASCUAL.

Sta. Coloma de Farnés, Septembre de 1912.

Una festa empordanesa

Assentat demunt d'una carena, sota de un cel blau puríssim, y al mitj d'una plana curulla de verdor y esplendidesa, hi ha un poble empordanés, colrat pel sol y tot gris per la vellura, el color que fa dels edificis, l'edat florida de la seva existencia; aquest

poble cada any, en una diada ficsa, se vesteix de joia y d'alegria, per festejar a son patró excels y per entregarse a l'expansió y al divertiment, sempre digne y honest, com ho es el d'aquells senzills pagesos; sempre alegre, com ho es el seu treball, com ho es el seu temperament. Els repics solemniais de les campanes y els sons airoso del pas-doble de la musica al anar al ofici, anuncien el comensament de la festa, omplenent el poble d'animació y d'alegria. Les primicies de vostre entusiasme y de vostre joia les aneu a oferir al Senyor; santa manera de comensar, auguri indubitable y penyora segura de gracies abundoses. Quan el Deu, s'aixequi en expiació y en holocauste, aleshores enlaireu els vostres cors, obriu vostres boques y acoteu la testa; avergonyeixte, pagés, del renece etern. que surt dels teus llavis impurs; pensa que potser, els mals mots que surten de la teva boca, han congriat en el cel, els núvols negres, que despiatadament, han deixat caure sobre els teus camps y les teves vinyes el flagell espaventós de la pedra, que 'n pocs moments t'ha enfonzat, poc menys que 'n la miseria. Prega misericordia, arrepenxeixte de cor y no temis, que aquesta resignació y humilitat, serà fruit de benedicció, car una pluja benèfica fecundarà los camps, que creixerán ufanosos y riallers.

Aquest any jo l'he anyorada la festa de aquest poble, que en un impuls molt sà y molt noble, va determinar no celebrar-la, al veure capolais sos camps, per l'assot terrible de la pedra. Jo t'en felicito d'aquest acte jho poble!, el demostra la sensatesa y la serietat que tens y qu'ha de guiar sempre tos passos, si es que vols esser gran, si es que vols imitar les virtuts de la teva patria excelsa, de Catalunya.

Aquest any jo l'he anyorada, la festa de aquest poble, sort que 'l record d'impresions gratíssimes y l'esperança en un altre dia, m'han fet oblidar en part la recansa, qu'aixó em produïa. Encare sembla que m'hi trovo a la plassa, que corona al poble. Una gran generació bull en sant entusiasme, noies gentils, enmorenides pel bes del sol, donant la mà an els joves, plens de vida y d'ardor, saltan airosoament la sardana, ¡quin espectacle més gran descobreixen mos ulls! Sobre nostre el cel d'un atzur puríssim, el sol apunt d'amagarse rera les montanyes, il·lumina la terra amb la claror indefinible; de suaus encants, d'una bella posta; a nostres peus, la plana empordanesa tota verda, aixecant un cant solemniat a la natura, mentras va adormintse, gronxada dolsament per un vent suau, a la llum del crepuscle. Sinistra y trist, com un mal pensament, al peu mateix de la plassa, se destaca la fosca silueta del Castell. El qu'avans superb dominava la comarca, qu'hostatjava dintre seu, als altívols Pous Hur d'Empuries, el qu'era testimoni directe, de les seves lluites y embicions, de les seves glories y de les seves baixeses, de les seves virtuts y de les seves disbauxes, aresta enrunat y plé de miseria, anant caiguent de mica en mica, baix el pés feixuc del temps de la perversitat del home, aquells finestrals y aquelles voltes, aquelles sales y aquelles torres, qu'evocan el record de grandeses passades que com tot lo del homes, desapareix sens deixar altre rastre, que 'l de la tristesa y el, de la ruina.

¡Si aquelles mudes parets poguessin parlar! quina recriminació tant gran a la nostre conducta!—«Fills ingrats y desconeguts, ens dirían, fills borts y espuris! com es qu'aixís deixeu caure aquestes pedres venerandes, testimonis de les teves glories jho poble!, de les teves virtuts heroiques y dels teus vicis malestrues! Si es que no 't conmov, la meua desgracia causada per la

teva culpa, la meua malaventura per tu, perque ets un poble indigne del teu nom y de la sang que portes».—¡Quin efecte, si de entremitj d'aquelles runes profanades y escarnides, hagués sortit una veu potent, pronunciant eixes o semblants paraules! ¡Y pensar qu'aixó seria necessari per deixondir al poble del seu indiferentisme y displicencia!

Vaig girar de nou els ulls a la plassa; les rojes barretines que «saltan alegres al só del fluvíol», clarejen, per desgracia cada dia més; es que 'ls vells devallen al sepulcre y els joves están dominats per un xorc indiferentisme. Altre volta els nobles compassos, omplen els aires, de cants y de remors, altre volta les mans estretes en senyal de germanor, els rostres seriosos al puntejar el ball sagrat de la patria y la roda gira depressa al só de la música, que 's viva y animada, fins bélica. Executada com sols «Els Montgrins» de Torroella, saben ferho, la sardana que tocan es un cant de victoria, es la veu de la patria que crida alegre, es el brunzir del vent, el remor de la selva, el perfum de la montanya, la salabró del mar, la tendresa dels sospirs de la anima enamorada.

Després vaig saber quina era aquesta sardana, l'esmento are en record d'aquella impressió; «L'alegria del poble» del popular compositor en Vicens Bou, el del cants nobles y airoso dels aucells y del mes florit, el qu'inspira y fa sentir, els cors que 's toquen y que regalimen d'amor el que fá veure el místic despertar de la pastora, y el que descriu magníficament les íntimes impressions, d'una illa deserta.

Després, al arribar el vespre, jo restava inmòvil sota del cel estrellat, sobre la plana dormida y a l'ombra del Castell imponent, sentin encare vibrar el meu esperit als sons inoblidables de la sardana. El cor me batega amb forsa inusitada, es que sento intensament el contacte de la patria; en aquest moment solemniat, la lluna s'enfila pel firmament, recordantme un altre amor llunyà y molt incert; aquets dos amors els vaig ajuntar en el fons del meu cor y tot jo me sentí dolsament trasbalsat; regnava en el meu esperit una gran llum y claretat.

J. DE CAMPS Y ARBOIX.

Septembre, 1912.

Aigua picant

Al acabarse l'istiu y al acabar també aquest periòdic la seva vida, naturalment que sentim una certa anyoransa del burgit passat y de la feina periodística feta ab tot el cuidado y ab tot l'entusiasme juvenol. Es que mentres treballlem ab dalit, mentres anem pujant aquest edifici en honor a la nostra vila, mentres anem ajuntant materials en aquestes planes, sentim goig y fretura al ensemps. El goig per nosaltres més gran, el constitueix aquesta tasca qu'es realisa al torn de la nostra ensenya. L'òrbita d'acció qu'ens imposavem fa cinc anys, conduits per l'amor a Sant Hilari, s'ompla esplendorosament, el programa es realisa; no cal sino mirar la col·lecció del nostre periòdic, que aquest istiu ha augmentat fortament ab vigor y ha acabat de marcar una ruta, de la qual ningú, absolutament ningú, ens en farà separar. Ella es la nostra única ensenya y cap a ella dirigim tots els esforços, premials ab la colaboració entusiasta d'homes eminents y ab l'aplaudiment sentit de tots els qui la veuen ab la seva invicta fortaleza patriòtica. Ho diem ben candorosament, estem satisfets de la nostra feina. Pocs pobles poden presentar un recull de notes, document,

y materials com ho pot fer. L'ESTIUADA ab Sant Hilari. Y encare podem afegir que aquests materials son fets per notables autoritats científiques.

Pro la feina sempre té un més enllà. L'any passat, pensant ab una excelent topografia mèdica de Sant Hilari, topàrem ab la dificultat dels datos meteorològics. La climatologia d'aquesta comarca era un secret insoluble. Ab la magnífica estació que's va a instal·lar, ja tenim una posició ferma y ventajosa pera redactar un capítol admirable de climatologia, de la climatologia propia y especial de Sant Hilari. Aixó te un valor gran, no solsament per la nostra vila, sino per la cultura general que ha vist ab simpatia a Sant Hilari.

Llarga es la ruta, nosaltres sentim la fretura de seguir-la y realitzar-la, d'anar-la realitzant, per aixó trovem els esforços magníficament empleats, y per aixó voldríem que tots els homes de bona voluntat sentissin la nostra acció que ab les obres únicament volem espargir.

JOSEPET

Amors tristos

II y darrer

En l'elegant saló del Hotel, aont s'hi reunia la colonia, s'hi habian acoblat la major part de les famílies d'estiuajants, una d'aqueixes vetlles d'istiu, ardoroses y pesades.

Desde els amples finestrals de la sala s'oviraba la plana tranquila envoltada en un manto vert negrós, y l'ondulant silueta de la veïna montanya, esqueixant la blavor diafana del cel il·luminat pels últims raigs del sol.

L'espiritual coixeta rodejada de ses amigues estava vora el finestral formant un gentil rotllo que pareixia talment una guirnalda de flors.

Diseminats dins el saló brillant y en variats acoblaments la gent d'edat y els joves comentaven alegrement els més interessants succesos o escoltaben les harmonies que gracilment suraven, o el ritme lassat d'algun Boston.

Els joves elegants com papellones, de flor en flor, anaven vora les noies per dilis frases de galantia; y les nines hermoses, com les flors espargien arreu els esclats de ses llavis y les mirades dels seus ulls brillants com estrelles.

Feia pocs dies un auto magnífic, havia portat en el poble una família que s'hostatjaba en un luxós xalet, edificat entre boscos y jardins.

Una damisela havia sigut vinguda ab els nous hostes; era bella y abundosa de cor, tenia el mirar que captivava y els llavis riallers y vermells; la novvinguda era la qui atreïa l'atenció de tots els joves y el seu nom, la seva inconeguda arribada, el seu xalet enigmàtic rodejat de roures milenaris era el tema de totes les conversacions.

Estaba asseguda davant la gentil coixeta y rodejada també d'unes quantes amigues, semblant, empró, la reina, en mitj de la cort d'amor.

Els joves evolucionant davant d'ella's paraben a voltes per dirigirli paraules adulants a les que contestava ab amable somris, que captivava els cors.

En Lluís, el jove romàntic, qu'es prendà de l'espiritual hermosa de la coixeta palida y hermosa com una Verge de Retale mitjeval, sentí un nou amor, que venia a entenebrir el que sentí per Maria, coneguda en el retorn de l'escursió que

vá celebrar ab ses companys feia pocs dies.

Y al veure a la nou vinguda esplèndidament bella com una madona del renaixement, fresca y sonrosada, riallera y dominadora's dongué per vensut, y fent acatament d'amor a la Madona, feia traïdoria al amor d'una nina coixeta y espiritual com una Verge de retaule.

Maria, plena de seny, conegué prompte la nova passió del poeta que li feu naixer esperances y groga de pena s'esmortui per sempre més aquella rialla trista que floria en sos llavis.

Al parlar ab ses amigues d'aquella noia que monopolisava les mirades y els comentaris de tothom, li remarcaren no sé si ab bona fé o ab ironia, que'n Lluís es decantava ab verdaderes senyals d'amor o almenys de simpatia vers aquella fada de poc arribada, y fins revelaren a Maria els remors de que el seu galant poeta havia dedicat a la novvinguda un sonet que tenia per títol: «A la bella faç d'una damisela», rebut per ella ab verdadera satisfacció y entusiasme.

Quiscuna d'aquelles paraules eran com espines verinoses que foradaben son cor y torturaben sa ment, y cada crit d'alegria de la rival triomfanta la coixeta plena de dolor sentia les mosegades del desengany, car veia com el qui aimava li havia girat

els ulls per dirigir-se vers una bella que a semblanse d'un sepulcre tenia gentil el cor, mes el seu esprit era tenebrós e inconegut com la gola d'un llop.

Y fou més forta la passió de dolor quan en Lluís enamorat y somrient, al oir els primers acorts d'un vals's dirigí a la nou-aimada, per fer-la dançar al compàs de la música voladora.

Llavors s'acoblaren en la fantasia de la pacient Maria els recorts d'aquell cap-vespre d'amor seré y les paraules grates que li dirigí'n Lluís, y vá adonarse, al veure la agilitat de la vencedora dançerina, que ella, malheurada, havia el caminar oscilant y el seu cos trontollava al correr com una estatua sense socol.

Torturada per la pena, sentí com les llàgrimes del cor pesigolleixaben en sos ulls negrosos y com el dolor palidament groc es reflexaba en sa fas de lliri.

Per amagar el seu torment, mirá pel finestral obert la quietut de la plana, la silueta de la serra y sos ulls toparen ab aquella estrella que li mostrá en Lluís com a símbol del seu amor, mes desde llavors vegé com aquella estrella solitaria que brillava en el cel com una llantia de plata tenia la tristor d'una llàgrima fosforescent...

JOAN MON Y PASCUAL.

Sant Hilari en el temps vell

IV

Notes

La falta de vies de comunicació, lo esquerp d'aquesta comarca, la poca població de la mateixa y la protecció que sempre trobaren aquí els malefactors, fou causa de que el bandolerisme prosperés en el terme de Sant Hilari y pobles comarcans, durant un període bastant llarg. Desfeta la partida d'en Serrallonga en 1634, es veu que quedaren rebrots d'aquella mala nissaga, que perdurá a fins a mitjans del segle XIX. Solzament les guerres, are contra Castella, are contra la Fransa eclipsaren de tant en quant els fets salvatjes d'aquestes partides que tingueren en continuat moviment uns sens fi d'homes d'armes, sense qu'aixó fós obstacle perquè ells a la descarada y a la plena llum del dia cometessin els crims més salvatjes y repugnants:

Pera mostra de lo que diem, vegis la següent curiosíssima declaració presa de la Cort del Batlle de Sant Hilari:

«Die vigèssima mensis februaryi, anno nativitatis domini millesimo sexcentessimo quadragesimo quinto, in villa sancti Iliari de Calmo Vicensis diocesis, fuit facta denuntiatio sequens:

» Marquesia Solera vidua relictæ Antoni Soler agricola beate mariæ de monsolis diocesis vicensis, prædicti termini sancti Iliari de Calmo quæ medio juramento denuntiavit honrabili Lavilo presenti sequentia etatis sexaginta annorum.

»Lo die de dilluns que comptaven als tretze del present y corrent mes de Febrer del present any de mil sis cents quaranta cinch, estant jo en la cuina de ma casa del Soler en companyia de Joan Soler mon fill lo qual está desgat de feridura y ha perduda la paraula pus nostre senyor nes servit y de Sagismona ma filla, que devia ser algun quart antes de la posta del sol entra un home dins la dita cuina ym digue que nosaltres teniam traydos en casa y que encengues llum que volia regoneixer la casa y de prompte sen aná al escudaller y

prengué una cullera de plata quey avia y en aquest temps ne arribaren tres ó d'altres homens tots abrigats ab capes de pastor y armats de padrenyals y lo hu d'ells sen amena al dit joan Soler y á sagismona mos fills y los tancaren ab una ystancia de casa y també tancaren á darotea solera ma nora que la trobaren dafora casa y la feran entrar dintra casa juntament ab un frances quey está per mosso que esbugonava canem lo qual se diu Pera Arto y també hi posaren als fills de dit joan soler y de Darotea Solera fill y nora meus respectiva y á marianna també filla de dit joan Soler y dorotea tots de poca edat y quant sels ne agueran ammanats de la cuina á Joan Soler y a suzanna mos fills me digueren quels amostrás la mia caxa y aní ab ells y obrí la caxa y sen aportaren lo quels aparegué y en particular algunas cincuenta ó sexanta lliuras ab diners y després me feren anar a la caxa de darotea ma nora y la clau de dita caxa que ja li avian pres lo claver quant la tancaren dins de la ystancia que tinc dit y després espanyaren una caxa ó cofre haont lo dit joan soler tenia la roba sua y altres coses y també espanyaren la caxa dels sarrados hont tenian pa y altres viandes per manjar y quan agueren regonegut y robat to lo quels aparegué me feren moltes amenasses dientme quem posarian ab uns ferros calents y ab les dagues me feren amenaces de punyirme en lo coll y jo m'espanti y caygui en terra esmortida y arriba á la cuina lo dit joan soler y la dita dorotea sa muller y ma nora que avia dit á algu dels quins guardaven a la ystancia ahont las avian tancats quels obrissen y quels dexassen anar a escalfar en soler que ja veyen era malalt y axis vingueren ym portaren en lo llit y los dits homens ni avia que anaven tapats de cara y altres no y quant prengueren á un fill de dit Joan Soler y de dorotea que era defora casa que deu tenir set o vuit anys lo qual se diu Jo-

seph lo prengue un home tapat de cara y li digue Joseph anem dins casa que fa fret al prengue per lo coll de la ropilla y lo dit Joseph diu quel conegue no obstant que anava tapat que li veyia blanquejar los cabells de las gals y que era de Armadans de centellas quey era estat moltes vegades á comprar y aportarsen castanyes de dita casa del soler y diu també lo dit Pera Arto que ell lo conegue no obstant que anava tapat ab un cullidor quey avia cullides castanyes lo qual lo anomenaven lo Serda y sen aportaren dites coses següents sinc ó sis llessols entre bry y estopa tres estovalles de coto una vanova de coto blanca una pessa de bry de canem que ni avia de vintisinc a trenta canes un escapulo de lly per tovalloles una pessa de fil am pua per fer tocas un manto de estam negra una covalta de estamenya de reus de sa color que hera de ma filla suzanna ab manegs grans uns balons y ropilla de estamenya parda que hera den soler guarnit ab bótons negres un gipo de lombosina pardo ab manegs de ortela negres un sombrero de home negra coxineras de tela y de bri que no puch dir quantas un devantal de bocaram una cullera de plata dos capes de pastor, la una de Antoni Giralt roder que lay prengueren quant arribá del bosch y l'altra de Antoni serrador ab una beia de tafetá pardo y laltre xich per aportar á la faltriquera y de la caxa de ma nora dorotea quey ab la clau que tenia ab lo claver de plata que li prengueren sen aportaren tres faldilles una de estamenya de reus de sa color altra de xamillot fi llahonades guanides ab unes faxes de tafetá llahonat y altres de sargeta una camisa de tela una tovallola de donar aygua mans guarnida ab ret y fusells quatre mocadors de tela guarnits ab fusells y de punt de agulla una plega de tela sens cusir que la tenia per fer mocadors un devantal de fil am pua lliis un oyal de llop guarnit ab plata un bolso de seda morada ab los dines quey eran dins unas mitjas de seda groga unas altres de llana de agulla vermellas novas y altres de cordillats trenats y altres coses qu are de present nom recorda y judich jo que los lladres devien esser entre tots alguns vuit o nou y després de aver robat sen aportaren quatre ó sinch pans de mestall.

»Jo Jaume diana sota escrich la present denunciació feta per dita marquesa Solera.

»fuit sibi lectum et perseveravit presenti de Lavilo.

«Die prima martij millesimo sexcentessimo quadragesimo quinto in dita villa sancti Iliari juravit et deposuit testis sequens Dorotea solera uxor Joannis Soler agricola beate mariæ de monsolis testis citata etatis suæ triginta annorum parum plus vel minus cognita per Jacobum diana quæ juravit dicere veritatem.

»Et Ins super contentis in denuntiatione per marquesiam solera viduam factam.

»Et dixit es molta veritat que lo dia de delluns que comptavam als tretze del mes de febrer que devia ser algun quart avants de la posta del sol jo m'estava davant la porta forana de la casa del soler en companyia de Antoni Padros pastor dels tossinos arribaren tres ó quatre homens armats de padrenyals ab capes de pastor y alguns dells atapats de cara los quals nos digueren que no diguessem res y que ells cercaven traydos que teniam en casa y los dos dells aportaven mostaxeras y laltre ab un drap negra que aportava davant la cara yns digueren que entrassem en casa y en ser dins nos psaren ab una ystancia y la hu dells sen entra dins la cuina y tambe amena a la ystancia ahont erem a suzana ma cunyada

Xacolata = Amatller

CASA FUNDADA L' ANY 1800

¡¡Nova creació!!

Classe «Superior» a 1 peseta la lliura de 400 grams : : : : :
 » «Selecta» a 1 y 1'25 pessetes la lliura de 400 grams : : : : :
 » Coco-Ametlla (pera menjar cru) a pessetes 1'50 el paquet : : : : :

Se ven a les cases de Ultramarins y Comestibles

Noves classes especials

elaborades sols ab Cacao; Sucre, Canyella o Vainilla : : : : :
 : : : : : als preus de 1'50 y 2 pessetes lliura de 400 grams

Oficines: Carrer Manresa, 10. - Barcelona

y á Joan soler mon marit y a Pere Arto y a Antoni Padros pastor y a mos fills y filles y a mon fill en Joseph que es de edat de vuit anys lo prengue un altre home atapat de cara ab una gallarusa lo qual mon fill era als pallers lo qual diu quel conegué ques diu Armadans de centellas lo qual sen avia aportades moltes voltes castanyes aquest any y quant nos tingueren dins dita ystancia la hu de dits homens me prengue lo claver de plata que aportava senyt ab un sinyell lo qual era de plata y avia claus de caxes ab dit claver y sen anaren tots acceptat hu que sempre nos guardava y obriren ab la clau ques tenia ab lo claver lo caxa mia de hont sen aportaren les coses següents tres faldilles ço es unes destamenya de reus de sa color altres de xamallot fi llahonades guarnides ab unes faxes de tafeta llahonat y altres de sargeta pardas una camisa de tela una tovallola de donar aygua mans guarnida ab ret y fusells quatre mocadors de tela guarnits ab fusells y punt de agulla una plega de tela sens cusir que la tenia per cusir per mocadors un devantal de fil am pues lliis un oyal de llop guarnit ab plata un bolso de seda morada ab los dinés quey heren dins unes mitjes de seda groga unes altres mitjes de llana vermella novas altres de cordellats trenats alguns tovallons y de casa sen aportaren sinch ó sis llansols tres estovalles de coto una vanova de coto blanca una pessa de bri de canem que ni devia aver de vintisinch a trenta canes un escapolo de lli per tovallols una pessa de fil am pua per fer tocas un manto de estam negra una roballa de stamenya de reus de sa color ab manegas grants que hera de suzanna ma cunyada y espanyaren la caxa ó cofre de mon marit de hont se lyn aportaren un vestit de estamenya parda so es valons y ropilla guarnits de botons negras un gipo de bombosina parda ab maras de ortela negra un sombrero de home negra que era de mon marit tant lo sombrero com lo vestit un devantal de bocaram coxineras de tela y de bri que no puch dir quantes una cullera de plata un gafet y gafeta ab sa cadenilla de plata los quals traguieren de un capot un devantal de bocaram una tovallola de tela de viuda dos flascos de aportar palvora la hu gran y l'altra xich per aportar a la faltriquera y lo gran guarnit ab una beta de tafeta pardo dos capes de pastor la huna de Antoni Giralt y l'altra de Antoni serrador y ab dines algunes cincuenta o sexanta lliures y altres coses que hare de present nom recorden y lo dit Pera Arto diu quell hi conegue dels quins robaren no obstant que anava atapat a hun cullidor que hi avia cullides castanyes lo qual li deyem lo Serda empero no li sabem altre nom y en lo temps nos tenien tancats dins la ystancia digui jo al quins guardava quem fes pler de traurens de la ystancia que en soler tenia fret y axis ne trague y anarem a la cuina y trovarem á ma sogra esmortida y la posarem en lo lliit y al cap de poch quen agueren robat lo que tinch dit sen anaren y sen aportaren quatre o sinch pans y judich jo que devien ser vuit ó nou los quins robaren perque ne restaren quatre o sinch fora que no entraren dins casa y no puch dir qui son perque non conegui ningu.

»Jo Jaume diana sota escrich la present deposició feta per dita dorotea solera.

»fuit sibi lectum et perseveravit presente Lavilo».

MARIA DE SULTERRA.

D'Agricultura

Sobres el cultiu de les vinyes

(Darrer)

Els adobs

L' aigua es el primer element de vegetació.

El cep es de les plantes que mes creix, que te major vida y desenrotlo en mes poc temps; ficseuse un moment y comparin el pes y volum de la planta, branques, soca y arrels; ab la dels tany y pampols que produeix, y aixis podran formarse coneixament de la molt gran quantitat d' aigua que per sa grossa vida necessita. Ajuntemhi ara el pes del fruit que arriba en molts cassos a eser mes groç que 'l de tota la planta y d' aqueix pes n' hi ha sempre mes del 80 % d' aigua arribant no poques

vegades al 90 %. Tampoc podem oblidar la quantitat d' aigua que totes les plantes necessiten per fer la evaporació diària que sovint arriba a ser d' un deciletre per metre quadrat de superfície.

■ Ajuntem aquets datos, aquets sumants y tindrem la quantitat d' aigua que te de menester un vinyar.

Adobar una planta diu l' Agricultura qu' es donarli les substancies que necessita pel seu viure y que no 's trovan al terrer. D' aquí dedum que donar aigua al vinyars qu' ho necessiten es adobarlos.

Com pot proveirse d' aigua'l cep de secà? Pera aprobeir de l' aigua qu' indispensablement es menester perque un vinyar dongui 'l maxim de producció no hi ha altre medi que fer rases de mes de quatre pams fondes qu' es cuidin de recullir y entretenir l' aigua de les plujes d' ivern per l' istiu fent de veritables diposits. Quan en aquestes rases se troba la sorra convé afondirla fins passar tota la capa y si aqueixa feina resultés massa pesada per el gros gruix de la capa de sorra convé omplenar d' argila els dos o tres pams mes fondos.

Parlem avui sols del adop aigua per quan els altres adobs prou qu' els coneixeu y fan servir tan les plantes enterrades en vert, com les establades, fems a mitj pudrir y les mil receptes que s' han fet de *guanós* exclusius pera vinyes. Tots son adobs bons, rebons si vostres volen; empró incomplets si no 'ls acompanya suficient quantitat d' aigua.

El problema de l' aigua en els vinyars de secà es de gran interès a Sant Hilari y a per tot; massa aigua porta la *clorosis* als vinyars; y posa l' anèmia del fruit, mes que de la planta. Patim per manca d' aigua principalment l' última quinzena de juliol tot l' agost. Quan un vinyar te manca d' aigua es coneix en que 'ls pampols d' aprop la soca 's mustigan y fins s' ascan y cauen y 'l bell cim dels tany sosté un color vert esblanqueit.

ANTONI MONTAÑOLA.

Solivella, agost de 1912

LES CANçons DE MA TERRA

Voldria sentirvos en tot temps y lloc y mon esprit fondre en vostre dols foc. Voldria cantarvos ab encís seré, ¡conmosos els llavis no us espresan be!

Mereixen ser dites ab tendresa y encant per joiosa mare al braçar l' infant, y serne escoltades ab reculliment per hermosa verge que pur amor sent

Jo sols puc plorarvos amb dalit ensemps ¡Oh cants de ma terra dols goig en tot temps!

MARTÍ SUREDA.

Notes comarcals

Osor.—Avui diumenge y demà celebra la seva anyal festa major aquesta població. En l'espaiós y bonic cafè den Pujol hi ha contractada la cobla *La Rebrotada* d' Arbucias y además la cobla d' Amer tocará sardanes tarde y nit durant dos dies.

Viladrau.—Ja n' es passada la nostra festa major, deixant en nostre cor agradable impressió per la multitud de bones y alegres impresions que durant ella tinguerem. S' executaren tots els nombres del programa ja anunciat ab molta exactitut essent dels mes sortints els concerts donats al saló del Hotel Bofill pel tercet dels eminents professors Lambert (piano), Vergé (violoncel-lo) y Munner (violí) els quals executaren ab perfecció molt remarcable les pessas de diferents genres que compongueren els quatre programes.

Deixant apart les fantasies del *Tanhauser*, *Lohengrin*, *Cavalleria Rusticana*, *Tosca*, *Gioconda* y *Marta* cridaren poderosament l'atenció de la distingida concurrencia les sardanes del mestre Lambert «L'Estiuada» y «Prometatge» y la glosa titulada «Marina» sobre la cansó popular «A la voreta del mar», en conjunt ens plau consignar que fou un gros éxit, entre la colonia estiuejanta, l'execució acabadíssima, de les obres musicals, per dits professors interpretades.

Els balls de societat, donats en el Saló de Festes del Hotel Bofill foren fluidissims y molt concorreguts.

En el envelat també hi hagué gran concurrencia, y s' observá gran concurs de minyons dels pobles veïns que vingueren a divertir-se.

El dia 10 se feu la tornaboda general, anant molta gent a la capella de la Mare de Deu de l' Arola, pera fer la despedida de la festa que li donarem comiat ab un berenar y unes ballades.

Moviment d' Estiuejadors

Som a Septiembre, el més predilecte per les excursions. El sol no pica tant fort y les ascensions als pics elevats, desde ahont s' oviran a tot pler els bells panorames d' aquestes hermoses valls, se fa ab dalit, ab anada y retorn de matinada y cap vespre fresc.

Som al Septiembre; la época més agradable pera retardar uns quants dies més la estada en aquest lloc nomenat Sant Hilari que 'ls vells estiuejants, y els que més punts han recorregut del mon, diuen que com ell, no n' hi ha cap més per estiuejar, y que de tot l' istiu, aquest es el temps que més els enamora.

Som al Septiembre; y, uns, per retornar á sos afers, y molts perque algún dia de boira anticipada els fa creure que 'l bon temps se 's acabat, abandonan ab recansa aquest lloc de dolsos recorts.

Som al Septiembre; y encara podem donar compte de noves arribades dels que tenen el bon acert de venir aprofitar el bon temps que queda.

Entre aquets podem citar els noms de: D. Domingo Ponce y senyora.—D. Feliu Terró (Tarragona).—D.ª Maria Isern de Ferrés (Lleyda).—D. Fermi Sarrás (Figueras).—D.ª Matilde Ribas y filla D.ª Matilde Perla (Figueras).—D. Gumersindo Martín y germana (Madrid).—D. Francisco Comas y familia (Barcelona).—D. Julio Abril (Valencia).—D. Manuel Medalla (Barcelona).—Don Pau Balmas (Gualba).—D. Martí Soler (Barcelona).—D. Ricart Marius (Avignon).—D.ª Concepció Casellas y filles (Barcelona).

D. Martí Cendra (Martorell).—D. Narcís Basó (Barcelona).—D. Albert Rafols (Guatánamo, Isla de Cuba).—D.ª Teresa Roca (Barcelona).—Dr. Poblet (Barbará).—Sr. Oliva, Sr. Saladrigas y Sr. Batirell (Barcelona).

Ab automovil particular, familia Pons; Serrat y Anfruns.

Som al Septiembre y el reporter d' aquesta secció fineix sa tasca, donant gracias a tots els que l' han secundat. A reveure, y fins a l' any vinent.

X

Fontseré quedá encarregat de comprarlos. La Societat Astronómica regala una magnífica caseta model reglamentari de la xarxa espanyola de valor 75 pessetes y un pluviómetro Hellmann ab la seva probeta de valor 70 pessetes. Abdós obgetes son els que figuraven en l' exposició llunar darrera del Institut Geográfic y Estadístic.

Dimecres rebem carta del senyor Fontseré en la qual ens deia que havia comprat: un Barometre registrador Shot y Masson=125 pessetes; 100 fulles pera 'l mateix=12 pessetes; 2 termómetros mínima $\frac{1}{5}$ grau fins $-15^{\circ}=24$ pessetes; 1 termómetro mínima o radiador $\frac{1}{2}$ grau fins $-35^{\circ}=12$ pessetes; dos de máxima $\frac{1}{5}$ grau=30 pessetes; un psicometre $\frac{1}{5}$ grau=30 pessetes; un termómetro resgistrador Shot y Masson=140 pessetes; un higrometre de cabell Richard, registrador=175 pessetes y una partida de fulles pels registradors a 12 pessetes cent, plumes y accesoris.

Tots aquets obgetes, com diem, ja son comprats y un dia d' aquets arribarán a n' aquesta vila.

La cantitat que resulti després de pagats els aparells, ports y gastos d' instalació, se destinará a l' adquisició d' un panell y anemometre, així que s' en trovi un quina adquisició sigui convenient.

La propietat de l' Estació ha sigut cedida a la Societat Astronómica ab l' obligació, clara y terminant de que ha de tenir tots els aparells perpétuament instalats a Sant Hilari.

Divendres prop-passat se varen celebrar solemnes funerals en sufragi de l' ánima de donya Teresa Saleta (e. p. d.).

Com el dia de l' enterro l' Iglesia s' omplena de gent testimoniant el seu efecte a la difunta. Moltes persones forasteres vingueren també pera assistir a n' aquest religió acte, acabantse de donar una falera mostra de lo molt qu' era volguda donya Teresa Saleta.

En la página artística de *La Veu de Catalunya* corresponent al dijous passat, s' hi copia l' hermós article den Busquets y Punset *L' art d' edificar* que insertarem fa dos números, fentlo precedir del següent comentari:

«Del nostre confrare L' ESTIUADA que 's publica a Sant Hilari Sacalm, reproduim el següent interessant article, degut a la ploma del conegut escriptor don Antoni Busquets y Punset, fill d' aquella hermosa vila montanyenca.

El criteri exposat en aquest bell article es una coincidència que'ns plau moltíssim, per venir de qui vé, ab les nostres campanyes en pró del Art Popular y de la nacionalització de les nostres formes.

A Catalunya tenim ben viu el problema de la desnaturalisació de les nostres viles, y cal reaccionar contra l' allau del Ciment Florit que malmet dia darrera dia els aspectes més bells de les nostres poblacions, y destrueix el sentit estructural de la nostra propia arquitectura.

Lo que diu en Busquets y Punset de la vila de Sant Hilari, pot aplicarse igualment a totes les viles ont la moda hi porta 'ls ciutadans al estiu».

El nostre estimat confrare *Renaixement* ha publicat un número extraordinari dedicat al 11 de Setembre, en el qual hi figuren firmes molt conegudes entre 'l jovent catalanista y varis articles firmats per entitats adherides a la *Unió Catalanista*.

El número en conjunt es un cant de joventut a la Patria y un recort sentidíssim als martres del 1714.

La Colonia de Viladrau ha publicat una Memoria del homenatge que recentment feu aquest poble al catedratic y Secretari de la Facultat de Medicina D. Valentí Carulla.

En la Memoria hi figuren fotografies de la plassa del Doctor Carulla y del pergami commemoratiu del homenatge, l' acta de la sessió del Ajuntament en la qual se prengué l' acort, els discursos pronunciats per l' Alcalde, el distingit metge don Antoni Ariet y pel Doctor Carulla y la ressenya del

Noves

L' Estació Meteorològica.—Diumenge passat estigueren en aquesta vila el president de la Societat Astronómica de Barcelona y catedratic de l' Escola d' Enginyers, don Eduart Fontseré y don Josep Estalella, catedratic de Física y Química del Institut de Girona. La seva honrosa visita, qu' ens fou previamente anunciada, va obeir al obgete d' arrodonar tot lo de l' Estació.

Posats sobre 'l terreny se considerá, lo mes convenient, instal·larla a l' hort de l' escola, pera qual fi s' ha de demanar el corresponent permís al Ajuntament. El perill que ofereix aquest hort per no estar cercat, se disminueix notablement, casi en absolut, tancant la caseta o *garita* ab un reixat resistent.

Se formá la llista dels aparells y el senyor

banquet ab els noms dels comensals y el discurs de don Joan Mon.

poeta hi serán no sols els empordanesos sinó tots els catalans.

Els setembres regularment son expléndits a la nostra vila. Prò enguany com una cosa irregular, els dies son desagradables y rúfols, encare que aquet temps sembla general. Tant de bó vinguin les acostumades diades tebiament assolies que tant convidan a passejar!

D' estiuejadors n' hi ha com els demés anys.

Sembla que hi ha el proposit d' aixecar un monument a n' en Maragall al Empordà. L' iniciador d' aquesta bellíssima idea es nostre bon amic don Bonaventura Sabater.

Si l' iniciativa patriòtica prospera com es de desitjar a vestir aquet recort al gran

Diumenge a la missa major se va estrenar una cansoneta, *Soliloqui a Jesús Sagrat* de delicada dicció religiosa y la qual es una prometença de qu'el seu autor Mossen Lluís Serret arribará a molt. Aquesta devota cansó sigué cantada molt curosament per Mossen Jaume Ripoll y acompanyada ab armonium per en Ramón Espadaler.

La lletra es de *Maria de Sulterra* y fou publicada a L'ESTIUADA.

— Confiteria d'Adjutori Montalt. Carrer de Vic, núm. 22.

Bonbons classes extra.

Especialitat ab les *Tortades* excelents y de gran renom.

Casa per vendre.—Ho es la del Carrer de Valls, núm. 6. Punt centric y bones condicions. Com que aital venda interessa a una persona ben estimada nostra, esperem que tots els bons amics procuraran se trobi un comprador. Informes y detalls en la Redacció de L'ESTIUADA.

A proposta del Sr. Inspector de Instrucció Pública, la Junta Provincial ha otorgat expressiu vot de gràcies al mestre de la vila de Rosas, nostre company estimat don Anton Busquets y Punset, per la brillant organització que notà'l distingit funcionari en l'escola de son càrrec el dia de la visita ordinària d'Inspecció. No cal dir ab quin goig rebem la nova.

Imp. Fille de Domingo Casanovas, Rda. S. Pau 76 Barcelona

Sr. En Francisco X. Vergés

TORRELLÓ

Certifico: Que trovantse D.ª Manela Canals (carrer Nou, n.º 77) molt gràcia a conseqüència d'una *Bronquitis crònica*, acompanyada d'un gastament de forces, va pendre 6 ampolles de la seva *mai prou coneguda* pels seus bons resultats **EMULSIÓ VERGÉS**, lo qual la va millorar d'un modo notable.

Soc de V. affm. s. s.

Dr. Frederic Casimiro

Vic, 27 Octubre 1907.

MAGATZEMS EL CENTRE

de Melchor, Culi y Torrés

5, Ronda Sant Pere, 5, (prop del Passeig de Gràcia)

BARCELONA

GRANS ASSORTIMENTS DE NOVETATS EN

LLANERÍA, SEDERÍA y LLENCERÍA

Per la próxima temporada grans assortits en diagonals, otomans y velluts de llana propis pera vestits forma sastre.

Magnífics y nous models d' abrics. Desde 1.º de Setembre gran exposició.

Nuclearsol

Es el millor remei pera la curació de l' anèmia, la neurastenia, la tuberculosi y totes aquelles malalties que portan com a conseqüència l' amagrimient la consumció.

Com té bon gust y es de efectes ràpids, els malalts el prenen bé y els millors metjes el receptan.

Se troba de venda an aquesta població, á la farmacia de

P. Gallardo. - Rectoría, n.º 2

No patireu dels ronyons,
del fetge, ni pahidó;
viureu sempre sans y bons
si en totes les ocasions,
y al menjar feu us diari
de l' aigua de Sant Hilari.

Dipositaris a Barcelona:

IGLESIAS Y BARTOMEUS

ASSALT, 41

y al detall en totes les farmacies y tendes d' aigues minerals.

FARMACIA NOVA

den

PERE GALLARDO

Carrer de la Rectoría, núm. 2

Medicaments químicament purs. - Diposit d' aigues minerals
Específics del país y extrangers. - Productes vegetarians, etc.

La Modernista

Establiment popular de St. Hilari Sacalm

PLASSA IGLESIA, 2

PLASSETA REFORMA, 1

Continues Novetats = = = = Recorts de Originalitat y Bon Gust
= Lo millor del País y del Extranger =

Instalacions periòdiques de venda á Barcelona, Girona, Lleida, Tarragona, Palma de Mallorca y altres localitats importants

DIRECCIÓ D' HIVERN:

Córcega, 242, baixos esquerra. — BARCELONA

Consultori Médico

de

JOAN ESTIL-LAS REIXACH

Consulta especial pera enfermetats per retard nutritiu
Càlculs del ronyó y del fetge. - Diabetes sacarina.

Obesitat. - Gota. - Reumatisme. - Etc., etc.

HORES DE CONSULTA DE 10 A 12 Y DE 3 A 5

Hort Nou, 3, baixos

SANT HILARI SACALM

AIGUES DE ST. HILARI

RONYONS, PAHIDÓ, FETGE

HOTEL MARTÍN

Obert desde el 1.º de Juliol

AUTOMOVILS

Informes: Restaurant Martín. - Barcelona

Hotel Fauria

(Ca la Mestra)

Espayoses habitacions

Obert tot l' any

CARRER DE LA RECTORÍA